

къмъ тѣхъ и не можеше да изрази преживѣванията си, нѣмаше да имаме наука, изкуство, философия, религия, техника — съ една речъ култура.

Следователно, ако единъ народъ може да има културни богатства, това се дължи на първо мѣсто на обстоятелството, че преживѣванията на личността, или на група личности, могатъ да се фиксиратъ и изразятъ чрезъ така нареченитѣ изразни сръдства и благодарение на сжщитѣ тия сръдства да се възприематъ отъ другитѣ, да се поддържатъ единъ видъ въ активно състояние и да се предаватъ отъ поколения на поколения.

Кои сж тия изразни сръдства?

Ние можемъ да изразимъ нашитѣ мисли, чувства, желания, идеи, преживѣвания чрезъ дума — въ науката, религията, философията, литературата; чрезъ образъ — въ живописъта, скулптурата; чрезъ тонъ — въ музиката; чрезъ жестъ и мимика — въ пантомимата.

Самиятъ изразъ — думата, тонътъ, образътъ, жестътъ и мимиката, сж нѣщо физическо, но това физическо не е самата културна ценостъ. Гьотевиятъ Фаустъ е нѣщо повече отъ нѣколко печатни коли; една картина — повече отъ платното и сложенитѣ върху него бои; една скулптура — повече отъ мрамора и метала, отъ които е направена; Крайцеровата соната — повече отъ нѣколко листа, написани съ ноти. Къмъ това материално трѣбва да се прибави нѣщо сжществено — самото преживѣвание, което е нѣщо психично. Това изразено психично състояние трѣбва да се възприеме отъ други личности — едно литературно произведение трѣбва да се чете, едно произведение на изобразителното изкуство трѣбва да се съзерцава, а едното и другото трѣбва да въздействуватъ върху личността. Въ тоя смисълъ може да се говори, че културнитѣ блага иматъ и психическо сжществуване. Трета характерна черта на културнитѣ блага е, че тѣ могатъ да продължаватъ да сжществува независимо отъ своитѣ творци. Едно литературно произведение, една скулптура, картина иматъ свое отдѣлно независимо сжществуване, което има своитѣ закони, дори и тогава, когато творцитѣ на тия блага отдавна не сжществува. Илиядата и Одисеята, трагедитѣ на Софоклъ, комедитѣ на Аристофанъ, произведенията на Рафаелъ, Леонардо де Винчи, Рембрандъ, Гьоте, Шекспиръ, Бетховенъ, Шопенъ, Вагнеръ и др. продължаватъ да си сжществува и следъ своитѣ творци — единъ видъ тѣ иматъ свое обективно сжществуване. Културнитѣ блага сжществува и тогава, когато въ даденъ моментъ никой не мисли за тѣхъ. Една научна истина не изчезва, само защото въ даденъ моментъ не се съзнава, както единъ законъ продължава да сжществува и тогава, когато нѣкои лица пострѣпватъ противъ него. Този начинъ на сжществуване на културнитѣ блага Шпрангеръ нарича идеално сжществуване.

Всѣко културно богатство има началото си въ човѣшката психика. Културнитѣ блага не се създаватъ по заповѣдъ — тѣ сж продуктъ на свободната творческа дейностъ на психичната личностъ.

И така благодарение на изразнитѣ сръдства ние можемъ да фиксираме нашитѣ мисли, чувства, желания, идеи и т. н., да ги обективизираме и имъ придадемъ трайностъ и идеално сжществуване.

Самитѣ пъкъ изразни сръдства иматъ различна стойностъ и се допълватъ едно друго. Така напр. за Хердеръ езикътъ е възпроизвеждане на всичкитѣ впечатления, които е предизвикала у насъ природата,